

ระบบทุนนิยมภายใต้ระบอบ

ประชาธิปไตยแบบไทยกับ

วิกฤติการณ์ “๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖”

นงเยาว์ จิตตะปุตตะ*

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นเผด็จการต่อวิกฤติการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งพบว่าโครงสร้างสังคมปรับตัวอย่างกว้างขวางเพราะมีการพัฒนาในด้านสาธารณูปโภคไปสู่ชนบท แต่รัฐบาลปกครองในระบอบเผด็จการ ซึ่งไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง จึงต้องมีการชุมนุมเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ ซึ่งนำไปสู่การใช้กำลังทหารปราบปราม

คำสำคัญ : ระบบทุนนิยม, วิกฤติการณ์, เผด็จการ

ความนำ

เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จะถูกเรียกว่า “วันมหาวิปโยค” หรือ “วันมหาปิติ”^๑ ก็เป็นเพียงการตีความที่แสดงออกให้เห็นถึงความรู้สึก แต่สาระที่ควรให้ความสำคัญคือ เป็นเหตุการณ์ที่ทำให้ระบอบ **ถนอม-ประภาส** สิ้นสุดลงพร้อมกับการก้าวเข้าสู่จุดเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับการก้าวเข้าสู่ยุคสมัยของการพัฒนาอย่างเชื่อมโยงระหว่างเศรษฐกิจ

สังคม และการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มพลังต่าง ๆ และกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมือง เช่น พรรคการเมือง มีส่วนร่วมและได้พัฒนาสู่ความเป็นสถาบัน และพลังอำนาจโดยชอบธรรม หรือชอบด้วยกฎหมาย (Legitimacy) เพื่อสกัดกั้น “อำนาจนิยม” ที่ได้มาโดยไม่ชอบธรรมด้วย “การปฏิวัติรัฐประหาร” ของกลุ่มข้าราชการโดยเฉพาะ “ข้าราชการทหาร” ที่มีกำลังและอาวุธอยู่ในมือ^๒

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าเหตุการณ์นี้จะทำให้ “ระบอบปฏิวัติ” ภายในระบอบถนอม-ประภาส สิ้นสุดลง แต่ “วงจรรอำนาจนิยมในระบอบการเมืองไทย” ยังไม่สูญสิ้นไปจากเส้นทางการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเพราะนักการเมืองข้าราชการยังพยายามและดิ้นรนเพื่อที่จะฟื้นฟูอำนาจและรักษาวงจรรอำนาจนิยมไว้อีกหลายครั้งหลายครา ทั้ง ๆ ที่เหตุการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมไทยได้เริ่ม

* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

^๑ เป็นมุมมองในภายหลังของกลุ่มนักวิชาการกลุ่มคน “๑๔ ตุลา ๑๖” ว่าเป็นเหตุการณ์ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงบทบาทมีส่วนร่วมในทางการเมือง

^๒ โครงสร้างอำนาจและผู้นำทางการเมืองของไทยอาจแบ่งแยกอย่างแน่ชัดและเด็ดขาดไม่ได้ แต่ก่อนโน้นว่ามีแนวโน้มไปในทาง “ผู้นำทางอำนาจ” (Power Elite) มากกว่าผู้นำทางชนชั้น (Ruling Class) ฉะนั้น ผู้นำทหารซึ่งเป็นผู้ควบคุมและบริหารองค์กรจึงมีพลังอำนาจที่โดดเด่นและได้เปรียบในช่วงที่กลุ่มพลังทางชนชั้นที่อาศัยทรัพย์สินเป็นฐานอำนาจยังไม่เติบโต

แสดงออกให้เห็นถึงบทบาทที่ต้อง
การมีส่วนร่วมในทางการเมืองแล้ว
และไม่ว่าจะด้วยเจตนากรณีในการ
แสดงออกทางการเมืองโดยแท้จริง
หรือไม่ก็ตาม แต่ผลของการตื่นตัว
ได้บังเกิดขึ้นแล้วจากการแสดงถึง
การโต้ตอบหรือตอบกลับจากสังคม^๓

เมื่อเหตุการณ์เข้าสู่ภาวะปรกติ
แต่สถานการณ์ทางการเมืองยังไม่นิ่ง
ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ามีการปรับกระ-
บวนทัศน์ในสังคมเพื่อเข้าสู่ระบอบ
ประชาธิปไตย เช่น การออกมาชุมนุม
เรียกร้องทางการเมือง ฉะนั้น
บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมทางการเมือง
ที่ปรากฏจึงไม่อยู่ในภาวะที่สงบ
และราบรื่นนัก สังคมไทยจึงตกอยู่ใน
สถานการณ์ความขัดแย้งไม่ลงรอย
กันระหว่างกลุ่มนักการเมืองกลุ่มเก่า
หรือขบวนการ และกลุ่มนักการเมืองหัว
ใหม่ที่ถูกกล่าวหาว่านิยมซ้ายและ
เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ ซึ่ง
ในที่สุดนำไปสู่การบิดเบือนเจตนา-
รณ์ของผู้ชุมนุมคัดค้าน ประกอบ
กับการลักลอบกลับเข้าประเทศของ
จอมพล ประภาส จารุเสถียร และ
ต่อมาอีกเพียงเดือนเดียว คือเดือน
เมษายน ๒๕๑๙ จอมพล ถนอม
กิตติขจร ก็ได้ถือโอกาสบวชเป็น
สามเณรแล้วลักลอบเข้ามาพำนัก
อยู่ที่วัดบวรนิเวศฯ จึงนำไปสู่การ
ชุมนุมคัดค้านและขับไล่ของนิสิต
นักศึกษา และประชาชน ที่มหา

วิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเป็นเหตุ
นำไปสู่การสั่งการให้กำลังจากกอง
บังคับการตำรวจตระเวนชายแดน
เป็นหน่วยจู่โจมเข้าไปปราบปราม
กลุ่มผู้ชุมนุมอย่างโหดเหี้ยม ทหาร
โดยอ้างว่ากลุ่มผู้ชุมนุมเป็นกลุ่มพวก
คอมมิวนิสต์ ฉะนั้น การปฏิบัติการ
ปราบปรามกลุ่มผู้ชุมนุมครั้งนี้ หรือ
เหตุการณ์ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ จึงถูก
เรียกว่า **ปฏิบัติการขวาพิฆาตซ้าย**

นอกจากนี้แล้วหากจะมองเหตุ
การณ์วิกฤติการณ์ทางการเมืองที่
เกิดขึ้นอีกครั้งในเดือนพฤษภาคม
๒๕๓๕ แล้วจะสะท้อนให้เห็นถึง
ความพยายามของ พลเอก สุนทร
คงสมพงษ์ เป็นหัวหน้า พร้อมด้วย
พลเอก สุจินดา คราประยูร และพวก
ในการที่จะนำระบอบปฏิวัติกลับคืน
มาได้ร่วมกันทำการปฏิวัติรัฐประหาร
รัฐบาลของพลเอกชาติชาย ชุณห-
ะวัฒน์ เมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๓๔
ในนาม “คณะรักษาความสงบแห่ง
ชาติ” หรือ รสช. โดยอ้างว่ารัฐบาลมี
พฤติกรรมทุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง
โกงกินชาติ แต่เนื่องจากการปฏิวัติ
รัฐประหารเป็นวิถีทางขึ้นสู่อำนาจที่
สังคมไทยและสังคมโลกไม่ยอมรับ
ประกอบกับกระแสการตื่นตัวทาง
ด้านการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
ค่อนข้างแรง ฉะนั้น ถึงแม้จะอ้าง
ว่าเข้ามากู้ชาติ^๔ แต่พลเอก สุจินดา
คราประยูร ไม่มั่นใจในสถานการณ์

และไม่กล้าขึ้นเป็นผู้นำ จึงได้ประ-
กาศภายหลังการปฏิวัติรัฐประหาร
ว่าจะไม่รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
แต่ปรากฏว่าต่อมาได้เปลี่ยนใจเข้า
รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยอ้าง
ว่า “เสียสัตย์เพื่อชาติ” จึงก่อให้เกิด
การชุมนุมของประชาชนเพื่อเรียกร
้องให้พลเอก สุจินดา คราประยูร
ลาออกจากตำแหน่ง เพราะขาดจจะ
ที่ไม่รักษาคำพูดตามที่ประกาศไว้
อีกทั้งยังเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรี
มาจากการเลือกตั้ง ฉะนั้น เหตุการณ์
“พฤษภาทมิฬ” จึงเป็นวิกฤติการณ์
ทางการเมืองที่ซ้ารอยและสร้างบาด
แผลให้สังคมไทย และเพิ่มความต่าง
พรอยในประวัติศาสตร์การเมืองไทย
อีกครั้งอย่างไม่น่าจะเกิดขึ้น

อย่างไรก็ดี หากย้อนไปพิจารณา
ถึงวิกฤติการณ์ทางการเมืองไทยที่
ผ่านมาโดยลำดับ แล้วจะเห็นว่า ถึง
แม้ว่าสาเหตุของการชุมนุมเคลื่อนไหว
แต่แต่ละครั้งจะแตกต่างกัน แต่มี
ส่วนที่เหมือนกันมีดังนี้ คือ

๑. ทุกครั้งที่เกิดวิกฤติการณ์
ทางการเมือง ไม่ว่าจะมิสาเหตุมาจาก
ฝ่ายใด และไม่ว่าฝ่ายใดจะได้รับ
ประโยชน์หลังเหตุการณ์สงบแล้ว แต่
สิ่งที่ประจักษ์ในหัวใจและสำนึกของ
คนไทยก็คือ **สถาบันพระมหากษัตริย์
เป็นกันชนอันวิเศษในยามวิกฤติ-
การณ์ทางการเมือง** พระบารมีของ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาก

^๓ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ประชาธิปไตยกับอนาคตการเมืองไทย (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, ๒๕๓๘), หน้า ๓๔.

^๔ คณะ รสช. ได้ประกาศอัยการพิทักษ์ของนักการเมืองรัฐบาลพลเอก ชาติชายหลายคนด้วยข้อกล่าวหาว่า ร่ำรวยผิดปรกติ แต่ในที่สุดรัฐบาลใหม่ภายใต้การกำกับของคณะ รสช. ก็ได้ประพาศิตนส่งไปทางทุจริตเช่นเดียวกัน และไม่สามารถเอาผิดกับนักการเมืองดังกล่าวได้จริง

พันรำพัน โดดเด่นชัดเจนในการดับ
วิกฤติการณ์ทางการเมือง เพราะหาก
ปราศจากพระองค์ เหตุการณ์อาจ
บานปลายและร้ายแรงยิ่งขึ้นเกินกว่า
จะคาดการณืได้ อีกทั้งประชาชนจะ
ขาดที่พึ่งและศูนย์รวมจิตใจในการ
ฟื้นฟูและรักษาบาดแผลของสังคม
ไทย

๒. สาเหตุที่ทำให้สถานการณ์
รุนแรงจนเป็นวิกฤติการณ์และมีการ
นองเลือดก็เพราะเกิดจากปฏิภริยา
ของรัฐบาลที่ลุแก่อำนาจสั่งให้กลไก
รัฐโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ตำรวจและ
ทหารใช้กำลังอาวุธปราบปรามทำ
ร้าย จับกุม คุมขัง และสกัดการต่อ
ต้านเพื่อรักษาอำนาจของตนและพวก
พ้อง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ
สำคัญดังนี้คือ

๒.๑ เสรีภาพของประ-
ชาชนตกต่ำมาก ถูกเหยียบย่ำและ
อยู่ในกำมือของรัฐบาลเผด็จการที่
มีความคับแคบทางความคิดและ
จิตใจ ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชน
มีสิทธิในการแสดงออกทางการเมือง
เมืองขึ้นพื้นฐานตามระบอบประ-
ชาธิปไตย

๒.๒ สะท้อนให้เห็นถึง
วัฒนธรรมในการใช้อำนาจของผู้นำ
เผด็จการของไทยที่ถ้าย โอน สืบทอด
และดำรงอยู่อย่างไม่ขาดตอน ไม่ว่าจะ
จะเป็นผู้นำที่ปกครองในระบอบเผด็จ
การทหารภายใต้ “ระบอบปฏิวัติ”^๕

หรือ “ระบอบอำนาจนิยม” และไม่
เว้นแม้แต่ “ระบอบประชาธิปไตย”
ที่ผู้นำเข้าสู่อำนาจทางการเมืองด้วย
การเลือกตั้งของประชาชน แต่ผู้นำ
กลับไม่ไว้วางใจและรู้สึกเป็นปฏิปักษ์
และอยู่ตรงกันข้ามกับประชาชนที่มี
ความคิดเห็นที่แตกต่าง ตลอดจนไม่
ยอมรับในสิทธิการชุมนุมเคลื่อนไหว
ของประชาชน หรือมองบทบาทการ
เคลื่อนไหวทางการเมืองนอกรัฐสภา
ของประชาชนเป็นเพียงการเมืองข้าง
ถนนที่สร้างความวุ่นวาย จึงเป็นเหตุ
นำไปสู่การปราบปราม

๓. ผู้นำที่ลุแก่อำนาจทำการ
ปราบปรามประชาชนด้วยอาวุธ
ในที่สุดต้องถึงจุดจบทางการเมือง
ทุกคน ไม่ว่าจะม้ออำนาจมากสักเพียง
ใดหากอำนาจนั้นขาดความชอบธรรม
หรือถ้าประชาชนไม่ยอมรับ อำนาจ
นั้นก็ไม่มีคหหมาย เช่น จอมพล
ถนอม กิตติขจร และจอมพล ประภาส
จารุเสถียร และพวกสังสมอำนาจมาก
มาย สามารถสังกกองทัพซึ่งมีอาวุธ
และกำลังไว้ปราบศัตรูของแผ่นดินมา
ใช้ปราบประชาชน แต่ในที่สุดก็ต้อง
ถูกขับไล่ออกนอกแผ่นดินไทยพร้อม
ครอบครัว

๔. ประชาชนออกมาชุมนุม
เคลื่อนไหวทางการเมืองก็เพราะหมด
ความอดทนต่อการที่ต้องเผชิญกับ
ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ค่าครองชีพ
สูง ขาดแคลนสินค้าจำเป็น เช่น

น้ำมันเชื้อเพลิง ข้าว และน้ำตาล
ปัญหาอาชญากรรม ความไม่ปลอด
ภัย ขาดดุลการค้ากับประเทศญี่ปุ่น
แต่รัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาได้
เพราะผู้นำไร้สมรรถภาพ และมีความ
มัวเมาอยู่ในอำนาจ ล้วนเป็นพฤติ-
กรรมที่ทำให้ประชาชนรู้สึกหมด
ความอดทนที่ผู้นำมุ่งแต่จะแสวงหา
อำนาจและผลประโยชน์ส่วนตัวและ
พวกพ้อง

วิกฤติการณ์ทางการเมืองทุก
ครั้งที่เกิดขึ้นนั้นย่อมเป็นเสมือนหนึ่ง
บาดแผลในใจของคนไทยทั้งชาติที่
ยากจะลืมเลือน และเป็นบาดแผลที่
เกิดจากการลุแก่อำนาจของผู้ปกครอง
ที่ควรมีหน้าที่ปกป้องดูแลประชาชน
และให้มีความปลอดภัย และมีให้
ประเทศชาติเสียหาย แต่ผู้ปกครอง
กลับนำกำลังและอาวุธของชาติทำร้าย
ประชาชนเสียเอง

อย่างไรก็ดี ถึงแม้ว่าประชาชน
จะเสียใจ แต่ก็มีความหวังและอดทน
กับระบอบประชาธิปไตยไม่น้อยและ
หวังว่าหลังวิกฤติการณ์นั้นผ่านไป
แล้วการเมืองไทยคงจะดีขึ้น และ
วิกฤติการณ์ครั้งนั้นจะเป็นครั้งสุดท้าย
แต่แล้วเหตุการณ์ร้ายก็เกิดขึ้น
อีก และระบอบประชาธิปไตยของ
ไทยก็ต้องถูกทบทวนอีกทุกครั้ง
ประเด็นศึกษาในบทความนี้
เกิดจากการประมวลและวิเคราะห์
เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งก่อน

^๕ คูใน เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๕),
หน้า ๒๒๐.

และหลังวิกฤติการณ์ทางการเมืองแล้ว และได้เห็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งนั้นมาจากผลกระทบจาก *แนวทางการพัฒนาประเทศ* หรือ *แนวทางการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ* อย่างไม่สมดุลโดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจใน “ระบบทุนนิยมเสรี (Capitalism)” ภายใต้การเมืองการปกครองของฝ่ายอำนาจนิยมใน “ระบอบปฏิวัติ” ที่อ้างว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย” และ “เหมาะสมกับประเทศไทย” ที่เริ่มในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สืบเนื่องมาจากจนถึงสมัยจอมพล ถนอม กิตติขจร ที่ทำให้โครงสร้างสังคมไทยต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วและมีความแตกต่างทางชนชั้น (Social Class Differentiation) มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาสังคมที่ซับซ้อนขึ้น ประชาชนในภาคเกษตรกรรม และชั้นล่างของสังคมที่มีรายได้ต่ำยากจน และมีโอกาสน้อยในการยกระดับคุณภาพชีวิตในสังคม จะได้รับผลกระทบมากจากระบบทุนนิยมเสรีที่ไม่สมดุล โดยเฉพาะในขณะที่ผู้ปกครองรวบอำนาจ ประชาชนส่วนใหญ่ถูกกลืนสิทธิเสรีภาพภายใต้เงื่อนไขเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในชาติ ฝ่ายค้านจึงหมดหนทางที่จะใช้ระบบรัฐสภาแก้ปัญหาของชาติและประชาชน ฉะนั้นประชาชนจึงหมดที่พึ่งในระบบจึง

จำเป็นต้องออกมาชุมนุมเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหา

จากสาเหตุดังกล่าว จึงสะท้อนให้เห็นถึง ความมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย และวิกฤติการณ์การเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ ซึ่งจะแยกประเด็นศึกษาดังนี้คือ ที่มาของแนวคิดและลักษณะของระบอบประชาธิปไตยระบอบประชาธิปไตยกับสังคมไทย ซึ่งจะแบ่งเป็นช่วงเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ และช่วงสร้างระบอบประชาธิปไตยแบบไทย หรือระบอบปฏิวัติ จาก พ.ศ. ๒๕๐๑-๒๕๑๖ และการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยมภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ผลกระทบจากการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในระบบทุนนิยม ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย

แนวคิดและลักษณะของระบอบประชาธิปไตย

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ ได้กล่าวไว้ว่าประชาธิปไตยนั้นเกิดมาพร้อมกับมนุษยชาติที่มีความต้องการเสรีภาพ เสมอภาค ภราดรภาพ ต้องการสังคม ต้องการความสามัคคี ต้องการความผาสุกในสังคม แต่มิได้มีบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรมาก่อน เพิ่งจะมีการบันทึกและสร้าง

กันขึ้นมาด้วยสาเหตุเพราะมีคนกลุ่มหนึ่ง คือชนชั้นที่เรียกตัวเองว่า **ผู้ปกครอง** พยายามดึงอำนาจในความ เป็นประชาธิปไตยของมนุษยชาติไปไว้ในกำมือ ฉะนั้น เมื่อมนุษยชาติรู้สึกสูญเสียก็ต้องล้มอำนาจของกลุ่มผู้ปกครองนั้น เช่น ประเทศไทย เคยล้มระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ เพื่อให้ได้อำนาจประชาธิปไตยกลับคืนมา แต่ในความเป็นจริงระบอบประชาธิปไตยก็ยังต้องมีบุคคลกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ปกครองอยู่ดี ฉะนั้น จึงต้องมีการเขียนกติกาขึ้นมาเพื่อเป็นหลักประกันอำนาจของผู้ถูกปกครอง อย่างไรก็ตาม กติกาประชาธิปไตยทั้งหลายที่เขียนขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นมักจะถูกเขียนขึ้นโดยคนกลุ่มหนึ่งเช่นเดียวกัน และจะเป็นกลุ่มที่มีอำนาจ จึงนับว่ายากที่ประชาชนจะฝ่าฟันอุปสรรคที่ขัดขวางเพื่อให้ได้ประชาธิปไตย เพราะชนชั้นปกครองหรือผู้นำมักจะหวงอำนาจ และคิดอย่างตูดูกูแคลนว่าประชาชนไม่รู้เรื่อง โง่เขลาจึงปิดกั้นการรับรู้ ไม่ถ่ายทอดหลักการหรืออุดมการณ์ประชาธิปไตย เพราะชนชั้นปกครองต้องการคุมอำนาจไว้เอง จึงไม่ต้องการให้ประชาชนรู้เท่าทันเพื่อจะได้ใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ผู้ปกครองเอง เช่น ใช้เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรม ในการก้าวเข้าสู่อำนาจตามระบอบประชาธิปไตยโดยการเลือกตั้ง เป็นต้น^๖

^๖ สุลักษณ์ ศิวรักษ์, “จิตสำนึกทางสังคมที่เหนี่ยวรั้งประชาธิปไตย : ๕๐ ปีบนเส้นทางประชาธิปไตย” ใน วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๒๐๖-๒๒๕.

เพลโตได้กล่าวไว้ตอนหนึ่ง “...รัฐธรรมนูญทั้งหลายมิได้ผุดขึ้นมาจากกรวดจากหิน หากเป็นผลมาจากอิทธิพลครอบงำของลักษณะอุปนิสัยบางอย่างที่ชักจูง ลักษณะอุปนิสัยอื่น ๆ ของประชาชนให้คล้อยตามไป...”^๗

โดยทั่วไปแล้ว ลักษณะของระบอบประชาธิปไตยจะมีอยู่ ๒ แบบคือประชาธิปไตยแบบบังคับ (Dictator Democracy) มีลักษณะที่ผู้นำใช้กลไกและอำนาจรัฐชี้แนะและบีบบังคับให้ประชาชนไปเลือกตั้ง จึงเป็นการเลือกตั้งที่มีการใช้อิทธิพลแอบแฝง มีพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริตในหลายรูปแบบ เช่น การติดสินบน ชื้อเสียง คดโกงการเลือกตั้งใช้อำนาจและอิทธิพลเพื่อให้ได้ชัยชนะ จึงทำให้ผลของการเลือกตั้งขาดความเชื่อมั่นในความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และเป็นภาพของการเลือกตั้งที่สกปรก^๘ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการเลือกตั้งในสมัยของรัฐบาลเผด็จการ หรือรัฐบาลที่มาจากการปฏิวัติรัฐประหาร แต่ต้องการสร้างภาพลักษณ์ในการรักษาระบอบประชาธิปไตย^๙ ฉะนั้น การเลือกตั้ง

แบบนี้ทางการเมืองจะสามารถให้ความคุ้มครองและดูแลผลประโยชน์ของประชาชนได้น้อย เพราะจะเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์และเป็นฐานอำนาจให้ผู้ปกครองมากกว่าที่จะเป็นผู้แทนของราษฎรอีกทั้งรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งที่สกปรกใช้อำนาจชี้แนะและบีบบังคับนั้น ไม่สามารถจะแก้ปัญหาของชาติและประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะจะห่วงอำนาจและผลประโยชน์ของตัวเองและพวกพ้องมากกว่า ส่วนประชาธิปไตยแบบเสรีหรือเสรีประชาธิปไตย (Liberal Democracy) ควรมีลักษณะที่ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ๆ ที่เป็นเกณฑ์ดังนี้คือ **ประการแรก** ผู้ปกครองจะต้องเข้ามาโดยได้รับการยินยอมจากผู้อยู่ใต้ปกครอง ซึ่งเกี่ยวข้องไปถึงเรื่องการเลือกตั้ง การลงประชามติ **ประการที่ ๒** ผู้ใต้ปกครองจะต้องมีสิทธิเปลี่ยนตัวผู้ปกครองได้เป็นครั้งคราว (หมายถึงการมีวาระในการดำรงตำแหน่ง-ผู้เขียน) **ประการที่ ๓** สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานของประชาชนจะต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง หรือจะต้องมี

ความเอื้ออาทรต่อความเป็นมนุษย์ที่มนุษย์จะสามารถแสวงหาศักยภาพของเขาได้ตามกำลังความสามารถ^{๑๐}

ระบอบประชาธิปไตยกับสังคมไทย

ลักษณะของการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้ง ๒ แบบนี้เป็นเพียงหลักการกว้าง ๆ แต่ถ้าจะกล่าวถึงระบอบประชาธิปไตยกับสังคมไทยแล้ว มีความเชื่อว่าเป็นความจริงที่รู้สึกได้ของประชาชนชาวไทยในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการระบอบประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภาแล้วจะรู้สึกว่าการบีบบังคับและชี้แนะด้วยกลไกและอำนาจรัฐ จึงเกิดความไม่เชื่อมั่นและไม่ไว้วางใจนัก แต่สำหรับทัศนะของผู้นำที่ได้อำนาจมาด้วยการปฏิวัติรัฐประหาร ซึ่งไม่ได้รับการยินยอมจากประชาชน แต่มักจะอ้างถึงเหตุผลต่าง ๆ นานา ในการเข้ามายึดอำนาจ และเหตุผลนั้นมักจะถูกเรียงร้อยถ้อยคำเป็นวาทกรรมที่สร้างภาพให้คณะปฏิวัติเป็นดัง **อัศวินม้าขาว** ที่เข้ามากู้สถานการณ์

^๗ Plato The Republic, แปลโดย F.M. Conford, Oxford University, 1951, หน้า ๒๖. อ้างใน เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๕.

^๘ กรณีเลือกตั้งสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นหัวหน้าพรรคเสรีมนังคศิลาชนะการเลือกตั้งได้รับเลือก ๘๕ เสียง พรรคประชาธิปัตย์ ได้รับเลือกจำนวน ๒๘ เสียง ส่วนอีก ๗ พรรคได้รับเลือกกระหว่าง ๒-๑๑ เสียง ในจำนวนนี้มี ๓ พรรคมีเสียงรวมกัน ๒๑ เสียงให้การสนับสนุนรัฐบาลฝ่าย จอมพล ป.พิบูลสงคราม แต่บางพรรคสนับสนุน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รองหัวหน้าพรรคฯ

^๙ พรรคการเมืองจะใช้กระแสประชาธิปไตยมาสร้างภาพด้วยการตั้งหรือเปลี่ยนชื่อโดยนำคำว่าเสรีไว้ข้างหน้าชื่อ เช่น พรรคสหประชาชาติของรัฐบาลเปลี่ยนเป็นพรรคเสรีมนังคศิลา พรรคเสรีประชาธิปไตย ฯลฯ

^{๑๐} ชาญวุฒิ วัชรพุก, วิวัฒนาการลักษณะของ “ประชาธิปไตยแบบไทย,” ๕๐ ปีบนเส้นทางประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๓.

อันเลวร้ายที่รัฐบาลต้องเผชิญหรือกระทำอยู่ เช่น ถูกกล่าวหาว่าจะทำให้ชาติเสียหาย ทั้ง ๆ ที่การรัฐประหารหลาย ๆ ครั้ง กลุ่มผู้กระทำรัฐประหารก็ได้ร่วมอยู่ในรัฐบาลเก่าเช่นกัน หรือแม้แต่เมื่อทำรัฐประหารแล้วก็ได้นำคนในรัฐบาลเก่ากลับมาร่วมรัฐบาลใหม่

สถานการณ์ของระบอบประชาธิปไตยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕

ลักษณะการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๔๗๕ เกิดจากการกระทำของกลุ่มบุคคลคณะหนึ่งที่เรียกว่า “คณะราษฎร” มีพลเรือนเป็นแกนนำ มีกองกำลังพลติดอาวุธทหารบกสังกัดพระนคร ให้การสนับสนุนกระทำการช่วงชิงและยึดอำนาจการปกครองจากพระมหากษัตริย์ในขณะที่ที่รัฐบาลมีความอ่อนแอและประสบปัญหาขาดประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และการคลังที่ต่อเนื่องมาหลายปี ขณะที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สนใจและไม่เข้าใจเรื่องการเมือง การปกครอง เพราะยังเชื่อว่าเป็นเรื่องของชนชั้นปกครอง ฉะนั้น การก่อการในครั้งนี้จึงสำเร็จได้ไม่ยาก ใช้เวลาไม่มาก ไม่มีการตอบโต้ ไม่เสียเลือด

เนื้อของคนในชาติ

ลักษณะดังกล่าวทำให้สถานการณ์หลังการเปลี่ยนแปลงในช่วงแรกจึงเกิดการประนีประนอมรวมขอมกันได้ ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีแก่ทั้ง ๒ ฝ่าย กลุ่มคณะปฏิวัติรัฐประหารจะได้ลดขีดความเกลียดลงจากกลุ่มที่ยังจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ และได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะคณะผู้บริหารใหม่ ส่วนกลุ่มอำนาจเก่าจะมีโอกาสได้ร่วมในการบริหารประเทศ จึงอาจกล่าวได้ว่าถึงแม้ในระยะแรกของการสถาปนาระบอบการปกครองใหม่จะดำเนินไปตามเจตนารมณ์ และอุดมการณ์ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญของกลุ่มคณะราษฎร แต่รัฐบาลแรกที่เข้ามาบริหารประเทศเป็นรัฐบาลผสมที่มีแนวคิดและอุดมการณ์โดยพื้นฐานแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จึงยากที่จะทำให้เกิดความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และยังทำให้เกิดความขัดแย้งแก่งแย่งอำนาจทำลายล้างซึ่งกันและกันในเวลาต่อมา ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาหนึ่งที่ทำให้การพัฒนาของระบอบประชาธิปไตยไม่เกิดขึ้น โดยจะแยกกล่าวเป็น ๒ ช่วงกว้าง ๆ ดังนี้เพียงสังเขปเพื่อให้เห็นลักษณะการครอบครองและ

ถ่ายโอนอำนาจของไทย

๑. สถานการณ์ของระบอบประชาธิปไตยในช่วง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐^{๑๑} การประนีประนอมรวมขอมกันระหว่างกลุ่มผู้ก่อการปฏิวัติและกลุ่มอำนาจเก่าดำเนินมาได้เพียงระยะสั้น ๆ ความคิดและแนวนโยบายที่แตกต่างกันทั้งอุดมการณ์ทางการเมือง แนวนโยบายเศรษฐกิจ ตลอดจนความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน^{๑๒} ในที่สุดพระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นผู้นำกองทัพและเป็นฐานอำนาจของคณะราษฎร ทำการรัฐประหารรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๗๖ การรัฐประหารครั้งนี้นอกจากจะทำให้กลุ่มคณะราษฎรได้เปรียบแล้ว จอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเป็นผู้ใกล้ชิดและสนับสนุนซึ่งกันและกันกับพระยาพหลพลพยุหเสนา^{๑๓} ได้เข้ามามีอำนาจและบทบาทสำคัญในการจัดกลุ่มอำนาจเก่า และฝ่ายตรงข้ามอื่น ๆ ด้วยการออกพระราชบัญญัติศาลพิเศษ จึงยิ่งทำให้การแก่งแย่งแข่งขันรุนแรงขึ้น และเส้นทางที่จะมีโอกาสพัฒนาระบอบประชาธิปไตยเริ่มผิดเพี้ยน เข้าสู่ยุคของการต่อสู้ระหว่างข้าอำนาจในระบอบประชาธิปไตยที่ปราศจากมติดมหาชน

^{๑๑} เป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญหลัง จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำรัฐประหารในวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ และถึงแม้จะยังมีได้ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีเอง แต่ก็ทำให้ทหารเข้ามาครอบครองอำนาจทางการเมืองยาวนานเกือบ ๒ ทศวรรษ รัฐธรรมนูญเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรมของระบบทหาร

^{๑๒} กรณีการเสนอแนวนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจของฝ่ายคณะราษฎรซึ่งเป็นร่างทรงนายปรีดี พนมยงค์ ที่เรียกกันว่า “เค้าโครงการเศรษฐกิจปกเหลือง” ซึ่งกลุ่มอำนาจเก่าไม่เห็นด้วยและได้รับผลกระทบจากนโยบายดังกล่าว จึงนำไปสู่ความขัดแย้งจนทำให้เกิดรัฐประหารซ้ำ

^{๑๓} ได้ร่วมก่อตั้ง “คณะราษฎร” ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศสเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๖๕ ขณะที่มียศเป็นร้อยโท แปลก ชิตะสังคะ และกำลังศึกษาต่อในวิชาทหารปืนใหญ่ อยู่ ณ ประเทศฝรั่งเศส ที่เดินทางไปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗

เป็นการเผชิญหน้ากันอย่างรุนแรง ด้วยกำลังอาวุธ และตำแหน่งนายทหารผู้ควบคุมกองทัพโดยเฉพาะ ตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกได้เข้ามามีบทบาททางการเมือง การปกครอง และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองสร้างธรรมเนียมการขึ้นสู่อำนาจทางการเมืองอย่างไม่ชอบธรรมตามระบอบประชาธิปไตย โดยอ้างบทบาทของทหารในการ “ป้องกันรักษา” ความมั่นคงของชาติและรักษาระบอบประชาธิปไตย เช่น กรณีจอมพล ป.พิบูลสงคราม

ปราบกบฏบวรเดช กบฏนายสิบ กบฏ ๑๘ ศพ^{๑๔} โดยอ้างว่ากลุ่มกบฏจะล้มล้างระบอบประชาธิปไตย แล้วคืนอำนาจสมบูรณ์ภายใต้รัฐธรรมนูญ การเมืองการปกครองระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๕๐๐ เป็นช่วงของการปรับดุลอำนาจระหว่างกลุ่มข้าราชการแต่เนื่องจากทหารเป็นกลุ่มที่มีกองกำลังและอาวุธเป็นพลังที่เหนือคู่แข่ง รัฐธรรมนูญจึงเป็นเพียงเครื่องมือแสดงสัญลักษณ์ความชอบธรรมของผู้นำที่ร่างขึ้นมาเพื่อเอื้อประโยชน์ของกลุ่ม มีกลุ่มที่จะได้

และเสีย เช่น กรณีที่รัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๕ มี “บทเฉพาะกาล” ที่กำหนดให้ผู้แทนราษฎรประกอบด้วยสมาชิก ๒ ประเภท คือประเภทที่ ๑ ได้จากการเลือก ประเภทที่ ๒ ได้จากพระมหากษัตริย์ทรงตั้งขึ้น ซึ่งเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญอาจจะให้มีการถ่วงดุลอำนาจและเป็นการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย เพราะได้กำหนดระยะเวลาของสมาชิกประเภทที่ ๒ ไว้ไม่เกิน ๑๐ ปี แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่าเป็นช่องว่างอำนาจ และเปิดโอกาสให้ฝ่ายบริหารในฐานะผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่มีความขัดแย้งระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับคณะราษฎร และต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๓ จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้แก้ไขบทเฉพาะกาลนี้ยึดระยะเวลาออกไปอีก ๑๐ ปี เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับวันที่ ๙ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๙ เป็นรัฐธรรมนูญที่สะท้อนภาพของความพยายามของกลุ่มคณะผู้ก่อการ ๒๔๗๕ ที่จะสร้างระบอบ

ประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น แต่เนื่องจากเป็นรัฐธรรมนูญที่ปิดกั้นโอกาสข้าราชการประจำ ซึ่งโดยนัยแล้วเป้าหมายคือ “ทหาร” ฉะนั้น ในที่สุดกลุ่มของพลโท ผิน ชุณหะวัณ และพลตำรวจเอก เผ่า ศรียานนท์ และพวกทำรัฐประหารวันที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๐ จึงได้ถูกยกเลิกแล้วคณะปฏิวัติได้สร้างรัฐธรรมนูญขึ้นมาเองโดยนำรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๔๗๕ มาเป็นแม่แบบ^{๑๕}

ฉะนั้น ระบอบประชาธิปไตยในทศวรรษ ๒๔๙๐ ถูกทหารครอบงำโดยสิ้นเชิง แม้ว่าในระยะต้นจะพยายามสร้างภาพการรักษาระบอบประชาธิปไตยไว้ แต่การ “จี้” บีบบังคับให้นายควง อภัยวงศ์ ต้องลงจากตำแหน่งในเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๙๑ ทั้ง ๆ ที่พรรคประชาธิปัตย์ได้รับการเลือกตั้งเสียงข้างมากและนายควง อภัยวงศ์ เข้าสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย^{๑๖} ก็ตาม จึงทำให้จอมพล ป.พิบูลสงคราม ได้รับเชิญกลับมาเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นสมัยที่ ๒

^{๑๔} กบฏบวรเดช (วันที่ ๑๑-๒๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๖) โดยพลเอก พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าบวรเดช อดีตเสนาบดีกระทรวงกลาโหม เป็นหัวหน้า ไม่พอใจที่รัฐบาลหลวงอำนาจ และการทำรัฐประหารของพระยาพหลพลพยุหเสนา กบฏนายสิบ (๓๐ สิงหาคม ๒๔๗๘) มีกลุ่มทหารประมาณ ๑๐ คนเรียกร้องความเสมอภาคตามระบอบประชาธิปไตย กบฏ ๑๘ ศพ (๒๕ มกราคม ๒๔๘๑) ผู้ก่อกบฏมีทั้งเชื้อพระวงศ์ คือพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ทหาร ข้าราชการ พลเรือน ส.ส. ถูกกล่าวหาว่าจะล้มระบอบประชาธิปไตยแล้วคืนอำนาจสู่สมบูรณ์ภายใต้รัฐธรรมนูญ จึงถูกจับแล้วต่อมาสังหารชีวิตทั้ง ๑๘ คน เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๘๑

^{๑๕} อาจกล่าวได้ว่าได้เข้าสู่ “ยุคมีคองระบอบการเมืองการปกครองไทย” “ยุคทองของรัฐวิสาหกิจ” และ “ยุคปรับตัวและสร้างฐานของนักธุรกิจรุ่นการเมือง”

^{๑๖} การจัดให้มีการเลือกตั้งครั้งนี้มีข้อน่าสังเกตว่า นอกจากคณะรัฐประหารเองอาจยังไม่พร้อม อีกทั้งอาจจะไม่มีกลุ่มใดใน ๔ กลุ่มที่ร่วมกันรัฐประหารมีอำนาจมากจนเป็นที่ยอมรับให้ขึ้นเป็นผู้นำ และการจัดให้มีการเลือกตั้ง ยังจะช่วยสร้างภาพลักษณ์เป็นประชาธิปไตย และให้เป็นที่ยอมรับของต่างประเทศและอาจจะไม่ปลอดภัยเพราะรัฐบาลเก่ามีกลุ่มเสรีไทยสนับสนุนอยู่ แต่นายควง อภัยวงศ์ บริหารประเทศได้เพียง ๓ เดือน ก็ถูกยื่นคำขู่ให้ลาออกจากตำแหน่งโดยกล่าวหาว่า แก้ปัญหาตามที่แถลงไว้ไม่ได้ ซึ่งนายควง อภัยวงศ์ ได้ตอบได้ว่า “...ไม่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้เนื่องจากอำนาจทหารบกไม่ได้อยู่ในมือของรัฐบาล...”

และเป็นยุคที่ใช้กำลังทหารเป็นฐานอำนาจเพื่อปกป้องอำนาจและรักษาผลประโยชน์อย่างมาก จนก่อให้เกิดการใช้กำลังแข่งขันและแย่งชิงอำนาจกัน จึงมีกฎเกิดขึ้นหลายครั้ง^{๑๗}

จึงกล่าวได้ว่า การรัฐประหาร ๒๔๙๐ นั้นนอกจากทำให้ทหารมีอำนาจฝังรากลึกในระบอบการปกครองของไทยแล้ว ยังเป็นการสืบทอดอำนาจผู้นำการเมืองของผู้นำกองทัพ คือ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้รับช่วงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกจากจอมพล ผิน ชุณหะวัณ ที่จำใจต้อง “สละ” ให้ใน พ.ศ. ๒๔๙๗ อย่างไม่เต็มใจ ในขณะที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ “ได้แสดงว่าใครจะได้อำนาจมาไม่นานแล้ว”^{๑๘} ฉะนั้น จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงสามารถคุมกำลังกองทัพบกและใช้เป็นฐานอำนาจในการปฏิวัติในวันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐ และใช้คำจูนอำนาจเรื่อยมาด้วยนโยบาย การทหารนำการเมือง

๒. สถานการณ์ระบอบประชาธิปไตยหลังการรัฐประหาร ๑๖ กันยายน ๒๕๐๐-๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยว่าการ

กระทรวงกลาโหม ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ และดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก ใน พ.ศ. ๒๔๙๗ จึงทำให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สามารถคุมกำลังของกองทัพบกได้อย่างมั่นคงและมีความเชื่อมั่นในการรัฐประหารรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม และกลุ่มอำนาจของชอวยราชครู ในวันที่ ๑๖ กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๐ ส่วนสาเหตุที่นอกจากความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์กับกลุ่มชอวยราชครูแล้ว^{๑๙} จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ยังได้แสดงออกที่สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งกับจอมพล ป.พิบูลสงครามดังความเห็นตอนหนึ่ง

“...รัฐบาลมักจะทำอะไรขัดกับมติมหาชนอยู่ตลอดเวลา...จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สัญญากับประชาชนเมื่อก่อนจะมาร่วมคณะรัฐบาลพิบูลสงครามว่า รัฐบาลจะต้องแก้ไขสิ่งบกพร่องต่าง ๆ ที่ประชาชนต้องการให้เป็นที่ยอมรับ จึงจะเข้าร่วมด้วย และจอมพล แปลก พิบูลสงคราม ก็รับคำ แต่บัดนี้เวลาก็ล่วงเลยมาถึงห้าเดือนแล้ว รัฐบาลก็ไม่ได้แก้ไขตามที่ประชาชนต้องการสักที จึงต้องลาออก”^{๒๐}

อย่างไรก็ดี เมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหารจอมพล ป. พิบูลสงครามและขจัดกลุ่มอำนาจของชอวยราชครูแล้ว จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้เรียกตัวเองว่า **ผู้รักษาพระนคร** มอบหมายให้นายพจน์ สารสิน ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ประกาศเตรียมการร่างรัฐธรรมนูญ นายพจน์ สารสินดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ ๒๑ กันยายน-๒๖ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ เพราะหลังการเลือกตั้งวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๐ จอมพล ถนอม กิตติขจรขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ถึงวันที่ ๒๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๐๑ ก็ได้กราบบังคมทูลลาออกจากตำแหน่งหลีกทางให้จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทันทิที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เดินทางกลับจากสหรัฐอเมริกาเพื่อหลีกเลี่ยงการถูกรัฐประหาร จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะปฏิวัติในระยะแรกก่อนดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี โดยกล่าวว่ามิวิตถุประสงค์จะปฏิวัติการเมืองไทย และได้ใช้คำประกาศคณะปฏิวัติเป็นเสมือนกฎหมาย

^{๑๗} กบฏเสนาธิการ (๑ ตุลาคม ๒๔๙๐) พลตรี เนตร เชมะโยธิน เป็นหัวหน้า เกิดการขว้างระเบิดเพื่อหวังสังหารจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในงานมงคลสมรสระหว่าง พันเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ กับนางสาววิจิตร ชลทรัพย์ ซึ่งจอมพล ป. พิบูลสงครามเป็นเจ้าภาพ กบฏวังหลวง (๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๙๒) นายปรีดี พนมยงค์ ถูกกล่าวหาว่าพัวพันคดีสวรรคตรัชกาลที่ ๘ จึงได้นำกำลังเข้าพระบรมมหาราชวังเพื่อใช้เป็นกองบัญชาการ โดยมีกองทัพเรือบางส่วนสนับสนุน กบฏแมนฮัตตัน (๒๕ มิถุนายน ๒๔๙๔) จอมพล ป.พิบูลสงคราม ถูกทหารเรือจี้ แต่รัฐบาลปราบได้ภายใน ๓ วัน

^{๑๘} เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, อ่างแก้ว, หน้า ๑๘๗.

^{๑๙} “สาเหตุการรัฐประหาร” คูใน จารึก สุดใจ, “นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาล จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (๒๕๐๐-๒๕๐๖),” วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๕.

^{๒๐} คูใน ทักษิณ เถลิงเกียรติ, (แต่ง) พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และ ม.ร.ว.ประภายทอง สิริสุข, (แปล), การเมืองระบบฟอซุนอุปลัมภ์แบบเผด็จการ (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖), หน้า ๑๕๕-๑๖๑.

และนโยบายที่มีผลบังคับให้หน่วยงานและองค์กรรัฐต้องปฏิบัติซึ่งแน่นอนจนโฉมหน้าการเมืองไทยต้องเปลี่ยนแปลงเพราะหลังการทำรัฐประหารแล้วได้ออกประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญและห้ามตั้งพรรคการเมืองทันที และใช้อำนาจของหัวหน้าคณะปฏิวัติประกาศใช้กฎอัยการศึก ซึ่งถือเป็นอำนาจพิเศษของรัฐบาลคณะปฏิวัติและนายกรัฐมนตรี จึงทำให้ประชาชนหลากหลายอาชีพถูกคุกคามเสรีภาพ เช่น ห้ามชุมนุมทางการเมืองเกิน ๕ คน มีการจับกุมบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ จับกุมผู้ต้องสงสัยฝักใฝ่คอมมิวนิสต์ ประกาศยกเลิกสหภาพแรงงาน^{๒๑} สั่งประหารชีวิตนักโทษวางเพลิง ปล้น ค้ายาเสพติด

ภายในระยะเวลาอันสั้น ๆ หลังขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีได้เพียง ๒ เดือน จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ก็สามารถปรับกระบวนการใช้อำนาจอย่างเบ็ดเสร็จโดยอ้างความจำเป็นเช่น

“...ฉะนั้นแผนอันแรกของการปฏิวัติคือ ต้องขจัดกวาดล้างพฤติกรรมต่าง ๆ อันเป็นเหตุแห่งความแตกร้างและสร้างความสามัคคีในชาติขึ้นมาให้จงได้”^{๒๒}

ดังนั้น การปกครองในระบอบประชาธิปไตยและระบอบรัฐธรรมนูญของไทยที่ล้มลุกคลุกคลานมากกว่า ๒ ทศวรรษก็ได้ถูกตีความและเปลี่ยนแนวทางใหม่ตามทัศนะและอำนาจของผู้ที่มีอำนาจการปกครองในระบอบปฏิวัติ ที่จะปรับเปลี่ยนระบอบประชาธิปไตยแบบตะวันตกไปสู่ “ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย” (Thai Democracy) โดยประกาศใช้ “ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ๒๕๐๒” แทนกฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่ประกาศยกเลิกไปแล้ว อีกทั้งแสดงทัศนะไว้ ดังนี้

“...ประชาชนชาวไทยโดยทั่วไปไม่ประสงค์จะมีส่วนในการปกครองปรารถนาแต่เพียงให้ผู้ปกครองเป็นผู้ดี มีคุณธรรมและมีความสามารถ เพราะประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าจะอำนาจในการปกครองประเทศเป็นของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นผู้มีบุญญาธิการโดยกำเนิด...”^{๒๓}

จากทัศนะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพลักษณ์ “ผู้นำเผด็จการที่มีคุณธรรม” ซึ่งเป็นลักษณะของผู้นำที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จะสร้างขึ้นเพื่อให้สังคมไทยยอมรับแทนระบอบประชาธิปไตย โดยสร้างอุดมการณ์ของชาติคือ “ชาติ ศาสนา

พระมหากษัตริย์”

แนวคิดการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นทหารอาชีพที่ถูกอบรมจากระบอบอำนาจนิยม และเป็นผู้ได้บังคับบัญชาที่ได้รับการสนับสนุนและอุปถัมภ์ทางการเมืองจากผู้นำอำนาจนิยมอย่างจอมพล ป. พิบูลสงคราม ฉะนั้นแนวความคิดหรือทัศนะเกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญจึงมีความสำคัญเพียงเปรียบเสมือนหลักรับรองความชอบธรรมจากการที่ขึ้นครองอำนาจอย่างไม่เป็นไปตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น มิได้ให้ความสำคัญที่เป็นแก่นสาระและหลักการที่สำคัญของรัฐธรรมนูญ

ทักษ์ เฉลิมเตียรณ มีความเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดระเบียบประชาธิปไตยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใน ๓ ประการคือ ประการที่ ๑ การเมืองจะต้องอาศัยหลักการของไทย ประการที่ ๒ จะต้องทิ้งอุดมการณ์ต่างประเทศ และประการที่ ๓ จะต้องฟื้นฟูอุดมการณ์แบบไทยเป็นอุดมการณ์หลัก^{๒๔}

^{๒๑} เป็นนโยบายสร้างเสถียรภาพทางการเมืองเพื่อส่งเสริมการลงทุนของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงได้ออก “ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๕” ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงานปี ๒๔๕๕ คูใน “ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๕,” ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ, เล่มที่ ๘๗, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๐๑, หน้า ๔.

^{๒๒} ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบฟอซุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐๕.

^{๒๓} คูใน สุจินต์ ทั้งสมุทร, จุดอ่อนระบอบประชาธิปไตย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔)

^{๒๔} ทักษ์ เฉลิมเตียรณ, การเมืองระบบฟอซุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๐๔.

การขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงมีผลต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และระบอบรัฐธรรมนูญที่ถูกปรับเปลี่ยนและร่างขึ้นมาเป็นเครื่องมือของนักการเมืองทั้งที่มาจากพลเรือนและทหารโดยเฉพาะรัฐบาลที่มาจากพรรคการเมืองจะใช้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้งเป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรม ส่วนจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้แสดงเจตนาชัดเจนถึงการเปลี่ยนแปลงดังนี้

“...ถ้าหากไม่มีการแก้ไขรูปแบบการปกครองเสียใหม่ โดยดำเนินการให้มีรัฐธรรมนูญที่มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากที่สุดมาใช้ในการบริหารประเทศ...ในที่สุดมีความเห็นพ้องต้องกันว่า จะต้องทำการ ‘ปฏิวัติ’ ประเทศไทยเพื่อให้มีกลไกที่เหมาะสมมาใช้ปกครองประเทศต่อไป เพราะเพียงแต่ทำ ‘รัฐประหาร’ นั้นจะไม่มีทางแก้ไขอะไรได้มาก... ในที่สุดมีความเห็นพ้องต้องกันว่าต้องใช้วิธี ‘ปฏิวัติ’ หรือ ‘ผ่าตัด’ ขบวนการใหญ่จึงจะสามารถแก้ปัญหาของประเทศไทยในขณะนั้นได้”^{๒๕}

ฉะนั้น “ธรรมนูญการปกครอง

แห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๐๒” ซึ่งเป็นธรรมนูญการปกครองเพียง ๒๐ มาตราจึงเป็นเสมือนนวัตกรรมใหม่ของรัฐธรรมนูญไทย โดยเน้นแนวคิดหลักว่าให้สอดคล้องกับสภาวะแวดล้อมความเป็นจริงของไทย จึงเป็นจุดเริ่มต้นของแนวคิด “ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย” ซึ่งได้วางรากฐานมาพร้อมกับ “ระบอบปฏิวัติ” และตกทอดสืบเนื่องมาถึงสมัยจอมพล ถนอม กิตติขจร ที่ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรีหลังการถึงแก่อสัญกรรมของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในต้นเดือนธันวาคม ๒๕๐๖ และจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้เสพอำนาจจาก “ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย” ภายใต้ “ระบอบปฏิวัติ” และ “ระบบทุนนิยม” พร้อมทั้งสร้าง “ระบอบถนอม-ประภาส” เพื่อครอบครองอำนาจและผลประโยชน์จากระบบเผด็จการ^{๒๖} ตลอดระยะเวลาเกือบ ๑๐ ปีเต็ม

อย่างไรก็ดี อาจกล่าวได้ว่าจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นเผด็จการที่มีได้เสแสร้งหรือสร้างภาพลักษณ์เป็นนักประชาธิปไตยเหมือนผู้นำทหารคนอื่น ๆ เพราะได้แสดงตน เป็นนักเผด็จการทหารเต็มตัวด้วยคำประกาศว่า “ข้าพเจ้าขอยอม

รับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว” จึงมีความเป็นผู้นำในลักษณะของ “ระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ” ตามที่ทักษ์ เฉลิมเตียรณ เสนอไว้^{๒๗} ฉะนั้น ตลอดสมัยของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงไม่มีการประกาศใช้กฎหมายรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศ ส่วนแนวคิดในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๑ ของจอมพล ถนอม กิตติขจร ก็ได้สะท้อนให้เห็นและเป็นการต่อยอดความเป็นนักเผด็จการที่หวงอำนาจจากคำชี้แจงในการร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวตอนหนึ่งดังนี้

ประชาธิปไตยแบบรัฐสภาของตะวันตกนั้นใช้ไม่ได้กับประเทศด้อยพัฒนาที่มีรากฐานทางเศรษฐกิจสังคมอ่อนแอ ถ้าการเมืองไม่เข้มแข็งก็จะมี การต่อสู้กันอย่างไม่มีขีดจำกัด จะก่อให้เกิดสภาพอนาธิปไตย ฉะนั้น จะต้องมีการเสถียรภาพทางการเมืองเพื่อการพัฒนาประเทศ และเห็นว่าความผิดพลาดเกิดจากการนำประชาธิปไตยในระบอบรัฐสภามาใช้ตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง ๒๕๔๗ ซึ่งไม่สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงของไทย ฉะนั้น ควรเลิกเสียเพื่อจะได้ “สร้างระบอบประชาธิปไตย

^{๒๕} สำนักนายกรัฐมนตรี, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ฉบับของคณะรัฐมนตรี), ๒๕๐๓, หน้า ๖๕, ๖๖.

^{๒๖} จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ใช้อำนาจตาม ม.๑๖ แห่งธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ยึดทรัพย์สินของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และครอบครัว และเป็นทิวาภักย์วิจารณ์และถูกกล่าวหาว่า ได้ถ่ายโอนทรัพย์สินดังกล่าวเป็นจำนวนมากเป็นของตน ครอบครัว และพวกพ้อง

^{๒๗} Thak Chaloeentiarana, *Thailand : The Politics of Despotic Paternalism* (Bangkok : The Social Science Association of Thailand and Thai Khadi-Institute, Thammasat University), 1979.

ที่เหมาะสมกับลักษณะพิเศษและสภาวะการณ์ของไทย (กล่าวคือ) จะสร้างประชาธิปไตยของไทย ประชาธิปไตยแบบไทย (Thai Democracy)^{๒๘} นอกจากนี้กลุ่มผู้ได้ประโยชน์จาก “ระบอบปฏิวัติ” ยังได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญฉบับ ๒๕๑๑ ดังความตอนหนึ่งว่า “...รัฐธรรมนูญใหม่นี้จึงได้สร้างขึ้นตามนโยบายของคณะปฏิวัติ... รัฐธรรมนูญฉบับนี้ซึ่งมีลักษณะพิเศษกว่ารัฐธรรมนูญฉบับก่อน ๆ ได้แสดงผลของลักษณะพิเศษนั้นขึ้นแล้วคือได้สร้างความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน หรือที่เรียกว่า ‘Unity’ หรือเอกภาพ ก็ได้เกิดขึ้นแล้วในชาติสมาชิกสภาฯ จึงออมชอมกันสร้างสรรค์รัฐธรรมนูญฉบับนี้ออกมาได้ด้วยความเต็มใจพร้อมเพรียงกัน”^{๒๙}

จากทัศนะของคณะปฏิวัติดังกล่าวจึงปรากฏว่ารัฐบาลของจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ถ่วงเวลาการประกาศใช้ร่างรัฐธรรมนูญหลายครั้ง จนเป็นที่เสียดสีของสื่อมวลชน ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ตั้งท้องนานไม่คลอดสักที และ “รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๑๑” จึงมีข้อกำหนดให้มีการแยกอำนาจ กล่าวคือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) ไม่สามารถดำรงตำแหน่ง

บริหาร และสมาชิกวุฒิสภา (ส.ว.) มาจากการแต่งตั้ง ซึ่งสะท้อนความต้องการให้เป็น “Unity” หรือ “เอกภาพ” ในทัศนะของรัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร คือไม่ยอมให้มีการกระจายอำนาจสู่นักการเมือง

เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๒ เป็นกำหนดการเลือกตั้งครั้งแรกของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ โดยมีพรรคการเมืองหลายพรรค อาทิ พรรคประชาธิปไตย พรรคสหประชาไทย ซึ่งมีจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นหัวหน้าพรรค และอื่น ๆ ได้ส่งตัวแทนพรรคลงสมัครแข่งขัน ผลของการเลือกตั้งพรรคสหประชาไทย จึงได้รับชัยชนะเพียง ๗๖ ที่นั่งในจำนวน ๒๑๙ ที่นั่ง ซึ่งไม่ถึงร้อยละ ๕๐ อีกทั้งยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าการเลือกตั้งครั้งนี้ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมแล้ว ต่อมาได้มีการซื้อเสียง ส.ส. จากกลุ่มอิสระในรัฐสภาให้สนับสนุนรัฐบาล แต่ก็ต้องประสบกับปัญหายุ่งยาก เพราะ ส.ส. ในพรรคขัดแย้งกันเอง และร่วมมือกับ ส.ส. ฝ่ายค้านให้แก่รัฐธรรมนูญในประเด็นให้มีการเลือกตั้ง ส.ว. และ ส.ส. สามารถดำรงตำแหน่งบริหารได้ ต่อมาได้ถึงจุดแตกหักเมื่อ ส.ส. ฝ่ายค้านได้รับเลือกเสียงข้างมากในคณะกรรมการพิจารณาจัดสรรงบประมาณแผ่นดินที่ขอเพิ่มงบพัฒนาจังหวัด ซึ่ง ส.ส. พรรคสห-

ประชาไทยบางส่วนเห็นด้วย จึงเป็นเหตุให้จอมพล ถนอม กิตติขจร ทำรัฐประหารในวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๑๔ เพื่อยุติความวุ่นวาย

หลังปฏิวัติรัฐประหารเงียบรัฐบาลตนเองแล้ว ก็ได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ๒๕๑๑ ประกาศใช้กฎอัยการศึก นำธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร ๒๕๐๒ มาประกาศใช้ จึงทำให้สถานการณ์ทางการเมืองนับจาก พ.ศ. ๒๕๑๕ ตึงเครียดมากขึ้นในขณะที่ต้องเผชิญปัญหาเศรษฐกิจสังคมเสื่อมโทรมและความตื่นตัวทางการเมืองของนิสิตนักศึกษาปัญญาชน

เมื่อสถานการณ์ทางการเมืองเริ่มปะทุความร้อนแรงขึ้น ความขัดแย้งในสังคมก็เริ่มปรากฏชัด แต่รัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจรกลับแสดงอำนาจบาตรใหญ่และพัฒนาอำนาจเผด็จการภายใต้ “ระบอบปฏิวัติ” กำจัดศัตรูและสร้างเกราะกำบังอำนาจ เช่น ได้ประกาศคณะปฏิวัติในนามคณะปฏิวัติถึง ๓๖๔ ฉบับ และในนามหัวหน้าปฏิวัติอีก ๗๙ ฉบับ อีกทั้งพ้นเอก ธรรมรงค์ กิตติขจร บุตรชายและเป็นบุตรเขยของจอมพล ประภาส จารุเสถียร พร้อมพวกใช้อำนาจรองเลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการตรวจและติดตาม

^{๒๘} เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๗๐.

^{๒๙} บทความของสถานีวิทยุสองสูนีย์ เรื่อง “รัฐธรรมนูญคลอดแล้ว” ออกอากาศ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ ใน เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๖๘.

ผลการปฏิบัตินโยบาย (ก.ต.ป.) คุณภาพผู้ต้องสงสัยว่าอยู่ฝ่ายตรงข้ามซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งในหลายสาเหตุโดยเฉพาะปัญหาจากการพัฒนาเศรษฐกิจระบบทุนนิยมที่ไม่สมดุลภายใต้อำนาจการปกครองเผด็จการ ได้นำไปสู่วิกฤติการณ์ทางการเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ แต่ก่อนที่จะชี้ประเด็นปัญหา ขอกกล่าวสิ่งที่มาของระบบทุนนิยมในประเทศไทยเพียงสังเขป

วิวัฒนาการของระบบทุนนิยมกับการพัฒนาเศรษฐกิจไทย

ระบบทุนนิยมได้แผ่ขยายเข้าสู่ประเทศไทยและมีพัฒนาการผ่านระบบพาณิชย์นิยมมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ยุคปรับประเทศให้ทันสมัย (modernization) และในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมขยายตัวมากขึ้น แต่เนื่องจาก จอมพล ป.พิบูลสงคราม ยึดนโยบายเศรษฐกิจชาตินิยม ฉะนั้น ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีสัมพันธ์ภาพอันดีกับสหรัฐอเมริกา ซึ่งนอกจากจะเป็นผู้นำค่ายโลกเสรีแล้ว ยังเป็นประเทศมหาอำนาจในระบบทุนนิยมที่เป็นผู้นำในการผลักดันให้มิตรประเทศที่ด้อยพัฒนา ที่มีทรัพยากรและแรงงานถูก แต่ขาดเงินทุนและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัย

สำคัญของระบบทุนนิยมให้ดำเนินนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม แต่ผู้นำไทยมีแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมภายใต้การลงทุนโดยรัฐหรือ “รัฐ-วิสาหกิจ” ฉะนั้น การขยายตัวของอุตสาหกรรมระบบทุนนิยมของไทยในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม จึงไม่กระทบต่อระบบเศรษฐกิจมูลฐานมากนัก

เมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วได้ประกาศว่า “จะสร้างรัฐธรรมนูญใหม่ ให้มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดในระหว่างรัฐธรรมนูญกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจ”^{๓๐}

จากแนวนโยบายในด้านเศรษฐกิจของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ดังกล่าวจึงทำให้พลังทุนนิยมโลก โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกาที่ได้เริ่มนำร่องการขยายทุนนิยมไว้ในประเทศไทย คือ การร่วมลงนามกับรัฐบาลไทยในข้อตกลง การค้าประกันการลงทุนของคนอเมริกันในประเทศไทย ในประมวลความตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ ใน พ.ศ. ๒๔๙๗ แต่เนื่องจากในทางปฏิบัติไม่ได้รับความร่วมมือจากรัฐบาลไทย ฉะนั้นต่อมาเมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เปิดประตูรับทุนนิยมโลก ข้อตกลงดังกล่าวจึงได้รับ

การแก้ไขเพิ่มเติมให้มีผลปฏิบัติอย่างจริงจังใน พ.ศ. ๒๕๐๖

ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๓ เป็นหลักฐานอีกชั้นหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่าผู้นำภายใต้อำนาจการปกครองใน “ระบอบปฏิวัติ” นั้นมีอำนาจในการดำเนินนโยบายอย่างอิสระ ได้เปิดโอกาสให้นายทุนเอกชนและนายทุนชาวต่างชาติเข้ามาลงทุนประกอบอุตสาหกรรมในประเทศไทย โดยที่รัฐบาลได้ประกาศว่าจะไม่ลงทุนหรือตั้งโรงงานอุตสาหกรรมแข่งขันกับเอกชน^{๓๑}

การตราพระราชบัญญัติจัดตั้งสภาพพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ เกิดขึ้นในเดือนมกราคมปีเดียวกันที่มีพระบรมราชโองการให้ประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. ๒๕๐๒ จึงสะท้อนให้เห็นถึงแผนการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมควบคู่กับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบไทย และเมื่อจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ดำรงตำแหน่งประธานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติแล้วได้ระดมบรรดานักวิชาการให้มาช่วยในงานวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ พร้อมกับประกาศว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติเป็นภาระที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการให้เป็นแผนถาวร ประธานสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

^{๓๐} “ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๑” ใน ประวัติและผลงานของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พลเอก จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนาคม ๒๕๐๗, หน้า ๗๘.

^{๓๑} “ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๓”, ใน ประวัติและผลงานของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์, อ้างแล้ว, หน้า ๘๕-๘๗.

เป็นตั้งหัวหน้าครอบครัวใหญ่ที่จะต้องดูแลความเป็นอยู่และความสุขสบายของครอบครัวใหญ่

“...สภานี้เป็นสภาทำงานทำงานโดยจุดประสงค์อันเดียวคือพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศชาติเป็นงานที่ต้องช่วยกันสร้างสรรค์โดยเอาระบบครอบครัวมาใช้ เพราะชาติก็คือครอบครัวอันใหญ่และงานเศรษฐกิจก็มีใช้อื่นไกล เป็นงานสร้างสรรค์ความเจริญความผาสุกในครอบครัวนั่นเอง...”^{๓๒}

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ (พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๙)^{๓๓} จึงเป็นผลงานของรัฐบาลปฏิวัติกับนักวิชาการสาขาต่าง ๆ ที่ถูกเรียกว่ารับใช้ชาติ ได้ร่วมกันกำหนดเป็นแผน หรือการวางโครงการ หรือ ออกแบบ ฯลฯ ตามหลักวิชาการ ซึ่งปรากฏว่าภายใต้แนวทางของระบอบประชาธิปไตยแบบไทยที่บีบบังคับให้ประชาชนเชื่อว่า นโยบายของรัฐบาลเป็นแนวทางที่ถูกต้อง และเหมาะสมกับสังคมไทย ฉะนั้น แนวทางการพัฒนาจึงไม่เอื้ออำนวยให้เกิดสัมพันธภาพทางอำนาจหรือดุลอำนาจระหว่างผู้นำกับประชาชนและนายทุนผู้ประกอบการกับผู้ใช้แรงงาน ในขณะที่ผู้ประกอบการมีแนวโน้มในการ

สร้างสัมพันธภาพเชื่อมโยงกับนักธุรกิจและนายทุนทั้งทางตรงโดยผ่านการสนับสนุนส่งเสริมของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (Board of Investment หรือ BOI) ซึ่งผู้นำเป็นประธานคณะกรรมการเอง และทางอ้อมในฐานะผู้นำเป็น “ผู้อุปถัมภ์” นอกกระบวนราชการที่มีอำนาจและบารมี ซึ่งขัดกับหลักการของการขยายตัวของระบบทุนนิยมเสรีและเปิดทางให้เกิดระบบผูกขาดในกลุ่มนายทุนที่มีสัมพันธภาพกับผู้นำ

ผลกระทบของ “ระบบทุนนิยม” ภายใต้ “ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย”

การพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมเป็นแนวทางที่ปฏิเสธยากสำหรับประเทศที่มีแนวคิดการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยในยุคของการพึ่งพาด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและเงินทุนจำนวนมาก ฉะนั้นประเทศที่มีทั้งทรัพยากร แรงงาน เงินทุน และเทคโนโลยีจะได้เปรียบในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมอุตสาหกรรม ส่วนประเทศด้อยพัฒนาที่ขาดเงินทุนและเทคโนโลยี จึงจำเป็นต้องพึ่งทุนจากภายนอกผ่านระบบทุนนิยม และรัฐบาล

ต้องมีหน้าที่โดยตรงในการบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรของชาติอย่างสมดุล โปร่งใส และให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายในสังคม ซึ่งเป็นหลักการที่สามารถปฏิบัติได้หากระบบการเมืองการปกครองให้ความเป็นธรรมแก่สาธารณชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเสรีในกระบวนการทางการเมืองและผู้บริหารมีธรรมาภิบาล ฉะนั้น สังคมจึงคาดหวังว่าการปกครองในระบอบเสรีประชาธิปไตย จะเป็นหลักการปกครองที่สามารถประสานผลประโยชน์ของประชาชนกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ (Interest Groups) ของชาติอย่างเป็นธรรม

หลายประเทศในทวีปเอเชียรวมทั้งประเทศไทย ได้รับอุดมการณ์การปกครองระบอบประชาธิปไตยมาเป็นแบบอย่างการปกครองประเทศ แต่ก็ต้องประสบกับปัญหาสำคัญขึ้นพื้นฐานคือ นอกจากอำนาจการปกครองไม่กระจายไปสู่ประชาชนแล้ว ผู้บริหารและนักการเมืองจะแปรเปลี่ยนเจตนารมณ์ และสถานภาพจากระบอบผู้แทนอำนาจ^{๓๔} ไปเป็นระบอบผู้มีอำนาจ ฉะนั้น ระบอบประชาธิปไตยของไทยจึงถูกนำมา

^{๓๒} “คำกล่าวเปิดประชุมสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ ๑๐ สิงหาคม ๒๕๐๒” ในประมวลสุนทรพจน์ของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพลฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ มีนาคม ๒๕๐๗, หน้า ๑๕.

^{๓๓} แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ มีระยะเวลา ๖ ปี และไม่มีคำว่า “และสังคม”

^{๓๔} ระบอบประชาธิปไตย ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ ที่กำหนดให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) เป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยในระบอบรัฐสภาที่มาจากการเลือกตั้ง จึงเป็นผู้แทนอำนาจมิใช่เจ้าของอำนาจ ฉะนั้น หากผู้แทนอำนาจทั้งหลายปฏิบัติไม่เหมาะสม ประชาชนย่อมมีสิทธิทบทวนถอดถอน ตามกระบวนการในระบอบประชาธิปไตย มิใช่เข้าไปอ้างเพื่อใช้รับรองนักการเมืองที่ขาดความชอบธรรมไปแล้ว และเมื่อโอกาสในระบอบ

ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักการเมืองและผู้บริหารมากกว่าเพื่อประโยชน์ของสาธารณชน ฉะนั้น หากมีปัญหาใดที่มีความเกี่ยวเนื่องหรือผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้มีอำนาจ ปัญหานั้นก็อาจจะไม่ได้รับการแก้ไขหรือไร้ประสิทธิภาพในการแก้ไข ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาสะสมและผลกระทบทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่ขยายวงกว้างและลึก ทำให้ประชาชนรู้สึกถูกบีบคั้นจนถึงทางตัน จึงต้องสู้ซึ่งจะนำไปสู่ปรากฏการณ์ “สวนกลับหรือตอบโต้ของประชาชน”

ปัญหาและผลกระทบที่นำไปสู่สถานการณ์ความขัดแย้ง

๑. ปัญหาและผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ

การเพิ่มบทบาทของสหรัฐอเมริกาในทวีปเอเชียในช่วงระยะเวลาของการแผ่ขยายของสงครามเย็น (Cold War) เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประมาณ ค.ศ. ๑๙๕๐ (พ.ศ. ๒๔๙๓) นั้น นับว่ามีผลต่อการดำเนินนโยบายต่าง

ประเทศของไทยและความสัมพันธ์กับสหรัฐอเมริกา แต่ในระยะแรกเพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาว่าเป็นบริวารของสหรัฐอเมริกา รัฐบาลไทยจึงดำเนินนโยบายแสวงหาความมั่นคงร่วมกันกับกลุ่มประเทศเสรี (Collective Security) เพื่อต่อต้านคอมมิวนิสต์ ต่อมาความสัมพันธ์ระหว่างกันได้พัฒนาขึ้นในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ สหรัฐอเมริกาได้ให้เงินทุนกู้ยืมเพื่อการพัฒนาประเทศและให้ความช่วยเหลือและร่วมมือกันมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา และการทหาร^{๓๕} ซึ่งปรากฏว่าถึงแม้การพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมจะสำเร็จในแง่มีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีฟาร์มขนาดใหญ่ ฯลฯ และจะช่วยให้มีรายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้น เศรษฐกิจขยายตัวทำให้มีอาชีพที่หลากหลายและมีการจ้างงานมากขึ้น ฯลฯ ก็จริง แต่นโยบายส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อ “เป้าหมายการจำเริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” ซึ่งเป็นแนวทางของการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบไม่สมดุล^{๓๖} กล่าวคือ มีการส่งเสริม

การพัฒนาในภูมิภาคหนึ่งให้เจริญก้าวหน้าเพื่อจูงใจให้ภูมิภาคอื่นพยายามเจริญรอยตาม ซึ่งเป็นนโยบายที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการได้รับโอกาสในการส่งเสริมการพัฒนา ซึ่งจะทำให้เมืองหรือเขตพื้นที่ที่มีความพร้อมสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยมสามารถสร้างความเข้มแข็งและก้าวหน้า และแทนที่จะจูงใจให้เขตพื้นที่อื่นเจริญรอยตามกลับมีพลังดูดเอาแรงงานจากภาคอื่น ๆ อพยพเข้าไป โดยเฉพาะแรงงานจากภาคเกษตรกรรม^{๓๗} โดยเฉพาะเกษตรกรรายเล็กและปานกลางจากภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะละทิ้งแผ่นดินบ้านเกิดเมืองนอนไปหาโอกาสในกรุงเทพฯ และเมืองบริวารซึ่งเป็นพื้นที่นำร่องเขตพัฒนาอุตสาหกรรมพาณิชยกรรมและบริการ โดยไปเป็นแรงงานรับจ้างไร้ฝีมือค่าจ้างต่ำ ไม่คุ้มกับแรงงานที่ทำ ในขณะที่ต้องเสียค่าเช่าที่อยู่อาศัย ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า สาธารณูปโภค และอื่น ๆ กลายเป็นผู้ยากไร้ ด้อยโอกาสในสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมในเขต

รัฐสภาไม่เปิดให้ตัวแทนฝ่ายค้าน ประชาชนย่อมมีสิทธิเรียกร้องนอกสภาเป็นการประการให้สาธารณชนรับรู้ถึงการไม่ยอมรับผู้แทนอำนาจ นักการเมืองต้องรับฟัง มิใช่ประณามและกล่าวหาด้วยความรู้สึกที่ถูกดูถูกแคลนว่าเป็นการเมืองข้างถนน เพราะแท้ที่จริงแล้วก่อนที่นักการเมืองจะได้รับการเลือกตั้งก็ต้องหาเสียงตามข้างถนนเช่นกัน แต่เมื่อเข้าสภาแล้วลืมตัว

^{๓๕} หลังเกิดวิกฤติการณ์ลาวและเกิดความตึงเครียดในสงครามเวียดนาม ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๓-๒๕๐๔ ทำให้ไทยต้องเข้าไปพัวพันกับสหรัฐอเมริกา ในปัญหาสงครามเวียดนามมากขึ้น เมื่อมีการลงนามในข้อตกลงร่วมใน แถลงการณ์ร่วม ธนัต-รัสก์ (Thanat-Rusk Joint Communique) เมื่อวันที่ ๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๐๕ ระหว่างนายถนัต คอมันต์ รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ กับนายดิน รัสก์ รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ สหรัฐอเมริกา

^{๓๖} ดู เสน่ห์ จามริก, การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว, หน้า ๒๘๖.

^{๓๗} กรุงเทพฯ และปริมณฑล ซึ่งเป็นศูนย์กลางการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ สังคม ฯลฯ ขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทศวรรษ ๒๕๐๐ ชาวภาคกลางอพยพเข้ากรุงเทพฯ และภาคอื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ผลการสำรวจใน พ.ศ. ๒๕๐๓ ประชากรในกรุงเทพฯ ที่อพยพมาจากภาคกลางอันดับ ๑ เฉลี่ยร้อยละ ๑๘-๔๘ จำนวน ๒๕,๐๐๐-๓๒,๐๐๐ คน/ปี และภาคตะวันออกเฉียงเหนืออันดับ ๒ เมื่อรวมภาคอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ ๖๐

ความเจริญที่มีค่าครองชีพสูง ยิ่งทำให้เกิดปัญหาช่องว่างระหว่างคนจนและคนรวยและช่องว่างรายได้ระหว่างภาคเกษตรกรรมกับอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม บริการ เมืองกับชนบทมากขึ้น ซึ่งเป็นปัญหาสังคมที่ซับซ้อนและแก้ไขยากขึ้น เพราะรัฐบาลให้การช่วยเหลือนายทุนทั้งทางตรงและทางอ้อมคือควบคุมกรรมกรไม่ให้ชุมนุมเรียกร้องขึ้น ค่าจ้างและสวัสดิการ การเอาเปรียบและขูดรีดผู้ด้อยโอกาสจึงสูงขึ้นจนกรรมกร ชวนาทนไม่ไหวต่อความไม่เป็นธรรมจึงออกมาประท้วงบ่อยขึ้นในช่วงก่อนวันที่ ๑๔ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๖

๒. ปัญหาและผลกระทบทางด้านสังคม

รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ตั้งสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบทขึ้นเพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วนในด้านความล้มเหลวของชนบท ด้วยโครงการสร้างถนนหนทางและสาธารณูปโภค และพัฒนาด้านกายภาพของเมืองในลักษณะจำลองความเจริญของเมืองหลวงไปไว้ชนบท ซึ่งเป็นนโยบายพัฒนาประเทศไทยในสโลแกนว่า “น้ำไหล ไฟสว่าง ทางดี มีงานทำ” ซึ่งเป็นการนำความเจริญพร้อมหนี้สินไปสู่คนชนบท และเริ่มสร้างปัญหากรรมสิทธิ์ที่ดินในชนบทถูกเปลี่ยนมือเพราะนอกจากจะถูกนาย

ทุนเงินกู้ยืมถนัดยึดแทนหนี้สินที่กู้มาทำทุนแล้ว เกษตรกรรายเล็กและปานกลางซึ่งได้ผลผลิตน้อย จึงทำให้มีรายได้และกำลังซื้อน้อย แต่ไม่อาจยับยั้งความต้องการสิ่งของที่นอกจากจะบ่งบอกถึงความเจริญได้แล้ว ยังเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสบาย เช่น เครื่องใช้ไฟฟ้า เครื่องทุนแรงในการประกอบอาชีพ เช่น เครื่องไถนา ฯลฯ จึงทำให้เกิดการก่อหนี้สิน นอกจากนี้แล้วถนนที่ตัดเข้าไปในชนบทตามโครงการของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท (ร.พ.ช.) กลับกลายเป็นเส้นทางให้คนชนบทเดินทางออกจากหมู่บ้าน ส่วนคนในเมืองและคนมีเงิน นายทุนกลับเดินทางเข้าไปซื้อที่ดินกักตุนเอาไว้และนำค่านิยมคนเมืองไปสู่ชนบท เป็นต้น อีกทั้งแนวคิดการพัฒนาที่เน้นด้านกายภาพไปสู่ชนบทมากกว่าการพัฒนาอาชีพและความเข้มแข็งในการดำรงวิถีชีวิตในท้องถิ่น

การอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรชนบทสู่ตัวเมืองที่มีแรงงานภาคอุตสาหกรรมรองรับนั้นจะก่อให้เกิดปัญหาหลายด้าน อาทิ ปัญหาชุมชนแออัด แหล่งเสื่อมโทรมในเมือง แหล่งชองสุ่มสิ่งผิดกฎหมาย อาชญากรรม สิ่งเสพติด ฯลฯ ทำให้มีผลกระทบถึงปัญหาด้านการดูแลสุขภาพ เป็นอยู่และสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน

ฐานของประชาชนไม่ทั่วถึง เพราะได้เข้ามาอาศัยอยู่โดยไม่มีทะเบียนราษฎร ไม่สามารถขออนุญาตใช้สาธารณูปโภค ไม่มีเอกสารสำคัญ เช่น ทะเบียนราษฎรเพื่อใช้เป็นหลักฐานรับรองสิทธิ์การศึกษาของบุตร อีกทั้งยังเป็นแหล่งเสี่ยงต่อปัญหาต่าง ๆ ฯลฯ และด้วยความด้อยโอกาสทั้งด้านการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ ฐานะทางสังคม จึงต้องเผชิญกับปัญหาการมีชีวิตที่มีคุณภาพต่ำ เสี่ยงอันตราย อีกทั้งถูกสังคมมองว่าความจนเป็นปัญหาหนึ่งของสังคม และเป็นปัญหาเหนี่ยวรั้งความเจริญก้าวหน้าของสังคมในระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมที่ใช้เงินเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างโอกาสในสังคมให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ระบบทุนนิยมจึงเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คนในสังคมเอาเปรียบเอาเปรียบ ขาดเมตตาธรรมและความมีน้ำใจและไม่เกื้อกูลต่อกัน^{๓๔} มีความโลภน่าสติปัญญา ขาดจริยธรรม คุณธรรม แม้แต่ผู้นำก็ขาดหลักธรรมภิบาล

๓. ปัญหาและผลกระทบทางด้านการเมือง

“เป้าหมายเพื่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ” ควบคู่กับ “เป้าหมายเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย” นับว่าเป็นสาเหตุของการพัฒนาเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม

^{๓๔} อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ, เดลินิวส์, เสาร์ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๕๕, หน้า ๑๓. กล่าวว่า “เศรษฐกิจพอเพียงใช้ปัญญานำ แต่ทุนนิยมใช้ความโลภนำ”

ที่สร้างความไม่เป็นธรรมอย่างยิ่ง แก่สังคมทุกฝ่าย ยกเว้นนายทุน และนักการเมือง ทั้งนี้ เพราะสาเหตุจากการที่รัฐบาล เน้นการส่งเสริมการลงทุนและสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระบบทุนนิยม จึงได้ออกมาตรการต่าง ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อมสนับสนุน ส่งเสริมและปกป้องนายทุน ด้วยมาตรการทางการลงทุน มาตรการทางการเงิน มาตรการทางภาษี มาตรการทางกฎหมาย และมาตรการสร้างเสถียรภาพความมั่นคงทางการเมือง ซึ่งเป็นมาตรการที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนมาก โดยเฉพาะการควบคุมสิทธิและเสรีภาพของกรรมกรด้วยการสั่งยกเลิกพระราชบัญญัติแรงงานปี ๒๕๔๙ โดยอ้างว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่เหมาะสมเพราะจะเปิดช่องให้ถูกใช้เป็นเครื่องมือยุยงส่งเสริมให้เกิดความริ้วฉานระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง และยังจะเปิดโอกาสให้ตัวแทนคอมมิวนิสต์เข้ามาทำให้เกิดเหตุระส่ำระสาย^{๓๕} ดังนั้น ในสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ จึงเข้าสู่ “ยุคมืดของกรรมกร” ในขณะที่สัมพันธ์ภาพระหว่างผู้นำ นักการเมือง และข้าราชการได้พัฒนาจากระบบอุปถัมภ์ไปสู่ความเป็นหุ้นส่วน จึงกดขี่ข่มเหงและเอาไรต์เอาเปรียบกรรมกรเรื่อยมา

๔. ปัญหาและผลกระทบจากการจำกัดเสรีภาพของประชาชน
องค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการรักษาผลประโยชน์และเป็นปากเสียงและเฝ้าดูแลผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นอย่างดี ถ้ามีอิสระในการประกอบวิชาชีพ แต่ปรากฏว่านักหนังสือพิมพ์และหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลจะถูกสั่งปิดทันที หรืออาจถูกข่มขู่ว่าจะถูกทำลายหนังสือพิมพ์หรือจะถูกยึดแทนพิมพ์ถ้าโจมตีหรือเสียดสีรัฐบาล^{๓๖}
ฉะนั้น กรรมกรผู้ใช้แรงงานและประชาชนที่ได้รับความเดือนร้อนมากจากนโยบายของรัฐบาล พฤติกรรมของผู้ปกครองและข้าราชการจึงไม่มีที่พึ่งที่จะช่วยปกป้องผลประโยชน์และส่งสัญญาณบอกแก่สังคม

บทบาทของรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร ต่อสถานการณ์การเมืองก่อน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖
จากสภาพปัญหาทุกด้านดังกล่าว จึงทำให้เกิดสภาวะตึงเครียดในสังคมที่ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาความทุกข์ยากเรื่องปากท้อง ความเป็นอยู่ แต่ไม่สามารถพึ่งกลไกรัฐและการปกครองในระบอบรัฐสภาได้ เพราะรัฐบาลคณะใช้อำนาจเผด็จการเบ็ดเสร็จปกครองโดยมีมาตรา ๑๗ ของธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร ๒๕๐๒ ที่นำมาปรับและประ-

ภาศใช้ใน พ.ศ. ๒๕๑๕ ในมาตรา ๑๘ เป็นเครื่องมือสร้างอำนาจในระบอบถนอม-ประภาส เพื่อครอบครองอำนาจของตนและพวกพ้องยาวนาน การทุจริตในหน้าที่และการฉ้อราษฎร์บังหลวงของผู้นำนักการเมือง และข้าราชการ ซึ่งมีคำตอบที่ชัดเจนยิ่งเมื่อตอนหมดอำนาจแล้ว ปรากฏว่ามีทรัพย์สินเป็นจำนวนมากที่ถูกประกาศยึดทรัพย์สิน พฤติกรรมการละเมิดกฎหมายและศีลธรรมอันดีของสังคมไทย ในกรณีที่กลุ่มนายทหาร เอกชน และดาราภาพยนตร์ ซึ่งเป็นพวกพ้องของผู้มีอำนาจได้นำเฮลิคอปเตอร์ของกองทัพออกไปล่าสัตว์ป่าในเขตคุ้มครองสัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเป็นที่ดำหนิตีเดียมาก่อนนั้น แต่ได้รับการปฏิเสธมาตลอดจนกระทั่งเกิดอุบัติเหตุเครื่องบินที่กลางทุ่งนา อำเภอบางเลน จังหวัดนครปฐม ชากสัตว์ป่า ตราสัญลักษณ์ และเลขทะเบียนของเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์เป็นหลักฐานความมั่งคั่งใหญ่ใฝ่สูง เช่นในกรณีต่ออายุราชการให้ตนเองและจอมพล ประภาส จารุเสถียร เพื่อแลกตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกกับพลเอก กฤษณ์ สีวะรา การทำรัฐประหารรัฐบาลตนเองเพื่อนำระบอบปฏิวัติกลับมาใช้อำนาจ การใช้ อำนาจบาตรใหญ่และใจแคบ เช่น

^{๓๕} “ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๕”, ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ, เล่มที่ ๓๕ ตอนที่ ๘๗, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๐๑, หน้า ๔.

^{๓๖} “ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗”, ข้อ ๑ โปรดุราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ, เล่มที่ ๓๕ ตอนที่ ๘๕, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๑, หน้า ๗.

กรณีสั่งถอนชื่อนักศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง เพราะเปิดโปงและเสียดสีพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของผู้มีอำนาจและสมุน หรือกรณีพันเอก ณรงค์ กิตติขจร ใช้อำนาจในตำแหน่งรองเลขาธิการสำนักงาน ก.ต.ป. พร้อมสมุนใช้อำนาจคุกคามตรวจสอบบุกค้นนักธุรกิจ ข้าราชการ ประชาชน นักการเมือง ฯลฯ ที่ต้องการให้ยอมอยู่ในอำนาจ หรือเห็นว่าเป็นศัตรูที่ต้องกำจัด เป็นต้น **ความไม่สนใจและไม่มีประสิทธิภาพในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ** เนื่องจากใน พ.ศ. ๒๕๑๖ เป็นปีแรก que ประเทศไทยต้องประสบกับปัญหาการขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง รัฐบาลจึงแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในระยะสั้นด้วยการประกาศขึ้นราคาน้ำมัน ทำให้เกิดปัญหาค่าครองชีพถีบตัวสูงขึ้น ประกอบกับเกิดภาวะขาดแคลนข้าวสารและน้ำตาล จนถึงกับประชาชนต้องเข้าแถวซื้อข้าวสารกันตั้งแต่เช้าตรู่แบบปันส่วนได้คนละไม่เกิน ๑๐ กิโลกรัม จึงทำให้ประชาชนเดือดร้อนหนัก ประกอบกับต้องประสบกับปัญหาขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นเงินเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วแต่การแก้ไขไม่มีประสิทธิภาพเพราะมีผลประโยชน์ทับซ้อน

ความไม่พอใจบทบาทของศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาแห่งประเทศไทย (National Students Center of Thailand - NSCT หรือ สนท.) สนท. ซึ่งได้ถือกำเนิดขึ้นใน พ.ศ. ๒๕๑๓ ด้วยความสำคัญในหน้าที่พลเมืองที่มีการศึกษาสูงพอที่จะมีวิจาร์ณญาณอะไรผิดอะไรถูก ฯลฯ^{๔๑} แต่ในระยะแรกยังไม่ได้แสดงบทบาททางการเมืองหรือกระตุ้นความสนใจของสังคมนัก^{๔๒} จนใน พ.ศ. ๒๕๑๕ นายธีรยุทธ บุญมี ได้รับเลือกเป็นเลขาธิการ จึงได้เริ่มแสดงบทบาทความเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง อาทิ การจัดกิจกรรมกระตุ้นความสำนึกความรักชาติด้วยการจัดสัปดาห์รณรงค์ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น และรณรงค์ให้ใช้ผ้าดิบและกิจกรรมอื่น ๆ จึงสร้างความไม่พอใจแก่รัฐบาลมาก เช่น พันเอก ณรงค์ กิตติขจร กล่าวว่า “...นิสิตนักศึกษามีหน้าที่เรียนเท่านั้น ไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับการบริหารบ้านเมือง...”^{๔๓} จากความคิดเห็นนี้ย่อมสะท้อนให้เห็นท่าทีและทัศนคติของรัฐบาลต่อปัญหาของสังคมโดยเฉพาะประเด็นการแก้ปัญหาเศรษฐกิจที่ครอบครัวยุคทั้ง ๒ จอมพลมีผลประโยชน์อยู่หนุนย่อมไร้ผล ประกอบ

กับเศรษฐกิจอุตสาหกรรมของญี่ปุ่นในประเทศไทยได้พัฒนาเป็นวัฏจักร กล่าวคือการผลิตใช้วัตถุดิบและแรงงานถูกภายในประเทศไทยซึ่งนอกจากทำให้ญี่ปุ่นไม่ต้องสูญเสียทรัพยากรของตน ไม่ต้องมีปัญหามลภาวะเป็นพิษ อีกทั้งไม่ต้องเผชิญกับปัญหาการเคลื่อนไหวของแรงงาน เพราะรัฐบาลไทยควบคุมไว้ ถ้าการผลิตของญี่ปุ่นได้รับผลกระทบย่อมมีผลต่อการผลิตวัตถุดิบและการจ้างแรงงานไทย ด้วยสถานการณ์ดังกล่าว จึงทำให้ผู้ใช้แรงงานถูกเอารัดเอาเปรียบ ในที่สุดต้องออกมาชุมนุมดังกล่าวแล้วและบอยcottในช่วงก่อน ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ และด้วยอำนาจที่จะสามารถสั่งการให้กำลังของกองทัพได้ ฉะนั้น การออกมาเคลื่อนไหวทางการเมือง เช่น เรียกร้องรัฐธรรมนูญ แก้ปัญหาทุจริต และเรียกร้องจิตสำนึกคุณธรรมและจริยธรรม ฯลฯ ล้วนสร้างความไม่พอใจ เพราะรัฐบาลเห็นบทบาทและความตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนเป็นภัยต่ออำนาจของตน “การปราบปราม” จึงเป็นแนวทางที่รัฐบาลเลือกปฏิบัติต่อผู้อยู่ใต้ปกครองจึงเกิดวิกฤติการณ์ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖

^{๔๑} บรรยากาศและความสนใจทางการเมืองของนักวิชาการและนักศึกษาได้เริ่มฟื้นฟูลึ้นในราว พ.ศ. ๒๕๐๖ เมื่อมีการจัดทำนิตยสาร “สังคมศาสตร์ปริทัศน์” ของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ต่อมาได้ขยายมาสู่นิสิตนักศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๑ มีชมรมบัณฑิตอาสาพัฒนาชนบทจึงเพิ่มบทบาทขึ้นต่อเนื่อง โดยเฉพาะการเรียกร้องรัฐธรรมนูญที่จอมพล ถนอม กิตติขจร ใช้เวลาร่างยาวนานถึง ๕ ปี ๔ เดือน การชุมนุมประท้วง การจัดไต่สวนคดี ฯลฯ

^{๔๒} กำเริบการณณ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ถึงเพื่อนนิสิตนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัย เมื่อ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๖

^{๔๓} ยุทธพงศ์ ภูริสัมพันธ์, “อุดมการณ์นักศึกษาแห่งชาติควรเป็นอย่างไร”, อภิปรายหอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๑๖ [พระนคร : บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด (แผนกการพิมพ์), ๒๕๑๖], หน้า ๔๒-๔๓.

บทสรุป

ระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้สำหรับประเทศที่ต้องการพัฒนา แต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะต้องอยู่ในเงื่อนไขของการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเสรีและมีส่วนร่วมของสังคม จำเป็นต้องมีพลังด้านหรือการตรวจสอบรัฐบาล แต่เนื่องจากการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบไทย ที่ผู้นำเป็นผู้ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จ ด้วยอำนาจพิเศษในระบอบปฏิวัติ โดยอ้างว่าเป็นนโยบายที่เหมาะสมและในเงื่อนไข “จำเป็นต้องป้องกันภัยอันตรายแก่ประเทศชาติและราชบัลลังก์” จึงทำให้บั้นทอนและปิดกั้นช่องทางสาธารณชนที่แม้จะตกอยู่ในสภาวะต้องต่อสู้ดิ้นรน และปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเพื่อความอยู่รอดในท่ามกลางกระแส “ชนานิยม” ของ “ระบบทุนนิยม” ที่ซูดรีด (extract) แต่ไม่สามารถแสดงออกหรือเสนอปัญหาแม้แต่การปกป้องผลประโยชน์และสิทธิประโยชน์ในสังคมที่ประชาชนควรพึงมีพึงได้ ในที่สุดเมื่อประชาชนขาดที่พึ่งที่จะต่อสู้ในระบบจึงจำเป็นต้องชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องสิทธิขั้นพื้นฐานและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คืนมา แต่ผู้นำในระบอบปฏิวัติที่อ้างว่าเป็น “ระบอบประชาธิปไตยแบบไทย” เหมาะสมกับสังคมไทยจึงไม่ยินยอมเพราะหวงอำนาจ จึงเลือกวิธีใช้อำนาจของชาติปราบปรามแทนการคืนสิทธิที่

ประชาชนควรได้ วิฤทธิการณทาง
การเมือง ๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๖ จึงเกิดขึ้น

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ แก้วเทพ. เศรษฐศาสตร์การเมืองกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิไล, ๒๕๒๔.
- โกวิทย์ กังสนันท์. วิเคราะห์ผลกระทบของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติของไทยตั้งแต่ ๒๕๐๔ ถึงปัจจุบัน : มองจากทัศนะพิเคราะห์วิจารณ์. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา, ๒๕๒๗.
- คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. สำนักงาน. หม่อมหลวงเดช สนิทวงศ์ กับงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพฯ : บริษัท บพิธ จำกัด, ๒๕๑๘.
- คณะรัฐมนตรี. “คำกล่าวเปิดประชุมสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ๑๐ สิงหาคม”. ประมวลสุนทรพจน์ของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์. คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์, มีนาคม, ๒๕๐๗.
- คำแถลงการณ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ถึงเพื่อนนิสิตนักศึกษาแต่ละมหาวิทยาลัย เมื่อ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๑๖.
- จารึก สูดใจ. “นโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้รัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (๒๕๐๑-๒๕๑๖)”. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๒๘.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. ประชาธิปไตยกับอนาคตการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ผู้จัดการ, ๒๕๓๘.
- ชาญวุฒิ วัชรพงศ์. “วิวัฒนาการลักษณะของ ‘ประชาธิปไตยแบบไทย’” ใน ๕๐ ปี บนเส้นทางประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.
- ทักษ์ เฉลิมเตียรณ (แต่ง) พรรณี ฉัตรพลรักษ์ และ ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุข (แปล). การเมืองระบบพ่อขุนอุปถัมภ์แบบเผด็จการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๖.
- นายกรัฐมนตรี, สำนัก. อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์

- (ฉบับของคณะรัฐมนตรี), ๒๕๐๗.
- บทความของสถานีวิทยุสองศูนย์ เรื่อง “รัฐธรรมนูญตลอดแล้ว” ออกอากาศ ๒๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๑ ใน การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. หน้า ๒๖๔.
- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๑ ในประวัติและผลงานของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์. คณะรัฐมนตรีจัดพิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ฯพณฯ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์, มีนาคม ๒๕๐๗, หน้า ๗๘.
- ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๗. ราชกิจจานุเบกษาฉบับพิเศษ เล่มที่ ๗๕ ตอนที่ ๘๕, ๒๗ ตุลาคม ๒๕๐๑.
- ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๓๑ ในประวัติและผลงานของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์. หน้า ๘๕-๘๗.
- ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์. รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๗๕-๒๕๑๗). กรุงเทพฯ : กลุ่ม “รัฐกิจเสรี”, ๒๕๑๗. หน้า ๘๘-๑๐๐๕.
- ยุทธพงศ์ ภูริสัมพรณ. “อุดมการณ์นักศึกษาแห่งชาติจะเป็นอย่างไร”. อภิปรายหอประชุมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อ ๒๕ มกราคม ๒๕๑๖ พระนคร : บริษัทบพิธการพิมพ์, ๒๕๑๖. หน้า ๔๗-๑๗.
- สุจินต์ พังสุบุตร. จุดอ่อนระบบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๔.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. “จิตสำนึกทางสังคมที่เหนี่ยวรั้งประชาธิปไตย : ๕๐ ปี บนเส้นทางประชาธิปไตย” วารสารเศรษฐศาสตร์และการเมือง. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๕.
- เสนห์ จามริก. การเมืองไทยกับพัฒนาการรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๒๘.
- อภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ. เติลินิวส์. เสาร์ที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๔๘, หน้า ๑๑.
- Plato. *The Republic*. ฉบับแปลโดย F.M. Conford : Oxford University, 1951.
- Thak Chaloehtiarana. *Thailand : The Policies of Despotism Paternalism*. Bangkok : The Social Science Association of Thailand and Thai Khadi Institute, Thammasat University, 1951.

Abstract   **Capitalism of Thai Democracy and the Crisis of October 14, 1973****Nongyaow Jittaputta**

Associate Professor of History, Department of History, Faculty of Arts, Silpakorn University

This article examines the impact of economic development under the capitalism of Thai democracy, a manifestation of dictatorship, upon the crisis that took place on October 14, 1973. The study shows that the social structure changed drastically because of substantial development of infrastructure in the rural areas. However, the dictatorship hindered people's involvement in democratic activities. Therefore, demonstrations were used as a means to claim their rights and freedom that eventually led to military actions.

Key words : Capitalism, Crisis, Dictatorship**หลักเกณฑ์การอ่านเลขแผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์**

มีหลักเกณฑ์ในการอ่านดังนี้

๑. แผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติรถยนต์* พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้อ่านหมายเลขประจำหมวดกับตัวอักษรบอกหมวดก่อน แล้วจึงอ่านตัวเลขแบบเรียงตัว ตามด้วยชื่อจังหวัดที่จดทะเบียน ส่วนแผ่นป้ายทะเบียนตามกฎกระทรวง ฉบับที่ ๒๕ พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติรถยนต์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้อ่านตัวอักษรบอกหมวดก่อนแล้วอ่านตัวเลขแบบเรียงตัวตามด้วยชื่อจังหวัดที่จดทะเบียนดังนี้

เลขทะเบียน	๕๗-๒๔๓๗
	กรุงเทพมหานคร
อ่านว่า	เลข-ทะเบียน ห้า-ชอ-ซ้าง สอง-สี่-สาม-เจ็ด
	กรุง-เทบ-มะ-หา-นะ-คอน
เลขทะเบียน	ภบ ๔๑๐๗
	กรุงเทพมหานคร
อ่านว่า	เลข-ทะเบียน พอ-สำ-เพา-บอ-โบ-ไม้
	สี่-หนึ่ง-สุน-เจ็ด
	กรุง-เทบ-มะ-หา-นะ-คอน

๒. แผ่นป้ายทะเบียนรถยนต์ที่จดทะเบียนตามพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. ๒๕๒๒ นั้น ให้อ่านตัวเลขรหัสแสดงประเภทรถยนต์ก่อน แล้วจึงอ่านตัวเลขแบบเรียงตัว ตามด้วยชื่อและรหัสจังหวัดที่จดทะเบียน ดังนี้

เลขทะเบียน	๘๐-๒๔๓๗
	กรุงเทพมหานคร ๐๑
อ่านว่า	เลข-ทะเบียน แปด-สุน สอง-สี่-สาม-เจ็ด
	กรุง-เทบ-มะ-หา-นะ-คอน สุน-หนึ่ง

* สะกดการันต์ตามชื่อพระราชบัญญัติ